

Petr Vít

Praktický právní průvodce **PRO NEZISKOVÉ ORGANIZACE**

MANAŽER

- Neziskové organizace, jejich právní formy a orgány
- Právní vztahy a smlouvy s dárci, sponzory, zaměstnanci
- Fundraisingové nástroje a jejich právní úprava
- Příklady z praxe a vzory základních smluv

 GRADA®

podle
**NOVÉHO
OBČANSKÉHO
ZÁKONÍKU**

Petr Vít

Praktický právní průvodce

PRO NEZISKOVÉ ORGANIZACE

MANAŽER

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

Mgr. Petr Vít

Praktický právní průvodce pro neziskové organizace

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

www.grada.cz

jako svou 5867. publikaci

Odpovědný redaktor Mgr. Petr Mušálek

Technická redakce a sazba Milan Vokál

Počet stran 160

První vydání, Praha 2015

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2015

Cover Photo © fotobanka allphoto

ISBN 978-80-247-9769-4 (EPUB)

ISBN 978-80-247-9768-7 (PDF)

ISBN 978-80-247-5477-2 (print)

Obsah

O autorovi	9
Předmluva	10
1. Použité právní normy	13
2. Obecně o právnických osobách (§ 118–209 NOZ)	17
2.1 Dělení právnických osob	18
2.2 Založení a vznik právnické osoby	19
2.3 Název právnické osoby	20
2.4 Sídlo právnické osoby	21
2.5 Hlavní a vedlejší činnost právnické osoby	22
2.6 Podnikání	23
2.7 Daňové výhody neziskových organizací	25
2.7.1 Veřejně prospěšný poplatník	25
2.7.2 Stručný přehled pravidel zdanění příjmů prospěšného poplatníka	26
2.8 Použití zisku neziskové organizace	29
2.9 Veřejná prospěšnost	29
2.10 Orgány právnické osoby	30
2.10.1 Obecně o orgánech právnických osob	30
2.10.2 Působnost orgánů právnické osoby	32
2.10.3 Odpovědnost člena orgánu právnické osoby	32
2.10.4 Odměňování členů orgánů	33
2.10.5 Jednání za právnickou osobu	35
2.11 Zrušení právnické osoby	37
2.12 Zamyšlení nad změnou zakladatele právnické osoby	37
2.13 Neziskové organizace a nová právní úprava	39
2.13.1 Dopad na právnické osoby obecně	39
2.13.2 Spolky	40
2.13.3 Nadace a nadační fondy	40
2.13.4 Obecně prospěšné společnosti	41
2.13.5 Zájmová sdružení právnických osob	41
2.13.6 Povinnosti plynoucí z rejstříkového zákona	41
2.14 Hodnocení spolehlivosti neziskových organizací	43

3. Jednotlivé právní formy neziskových organizací	45
3.1 Základní dělení	46
3.2 Spolek (§ 214–302 NOZ)	47
3.2.1 Obecně o spolku	47
3.2.2 Důležité rysy právní úpravy spolku	47
3.2.3 Založení spolku	47
3.2.4 Náležitosti stanov spolku	48
3.2.5 Orgány spolku	49
3.2.6 Praktické poznámky k obsahu stanov spolku	51
3.2.7 Vzor stanov spolku	53
3.2.8 Soudní zásahy do vnitřních věcí spolku	59
3.2.9 Pobočné spolky	60
3.3 Nadace (§ 306–393 NOZ)	62
3.3.1 Obecně o nadaci	62
3.3.2 Důležité rysy právní úpravy nadace	63
3.3.3 Založení nadace	63
3.3.4 Náležitosti nadační listiny	64
3.3.5 Změny nadační listiny	65
3.3.6 Statut nadace	67
3.3.7 Orgány nadace	68
3.3.8 Majetek nadace, nadační kapitál, správa majetku nadace	70
3.3.9 Poskytování nadačních příspěvků	71
3.4 Nadační fond (§ 394–401 NOZ)	72
3.4.1 Obecně o nadačním fondu	72
3.4.2 Důležité rysy právní úpravy nadačního fondu	73
3.4.3 Založení nadačního fondu	73
3.4.4 Náležitosti zakladatelského právního jednání nadačního fondu	73
3.4.5 Orgány nadačního fondu	74
3.4.6 Správa majetku nadačního fondu, poskytování příspěvků	75
3.4.7 Vzor zakládací listiny nadačního fondu	76
3.5 Ústav (§ 402–418 NOZ)	80
3.5.1 Důležité rysy právní úpravy ústavu	80
3.5.2 Založení ústavu	81
3.5.3 Náležitosti zakládací listiny ústavu	81
3.5.4 Statut ústavu	82
3.5.5 Orgány ústavu	83
3.5.6 Vzor zakládací listiny ústavu	85

3.6	Sociální družstvo (§ 758–773 ZOK)	91
3.6.1	Úvod do problematiky sociálního družstva	91
3.6.2	Důležité rysy právní úpravy sociálního družstva	92
3.6.3	Stručné zamyšlení nad praktickou využitelností sociálního družstva	93
3.7	Právnícké osoby dle dosavadních právních předpisů	94
3.7.1	Obecně prospěšná společnost	94
3.7.2	Zájmové sdružení právnických osob	95
3.8	Skupiny vzájemně propojených právnických osob	95
4.	Vybrané fundraisingové nástroje a související otázky	99
4.1	Úvod	100
4.2	Dárcovství a sponzoring	100
4.2.1	Dárcovství	100
4.2.2	Sponzoring	103
4.2.3	Sponzoring a dárcovství z hlediska neziskové organizace	103
4.2.4	Vzájemné darování	104
4.3	Loterie a tomboly	106
4.3.1	Obecně o loteriích a podobných hrách	106
4.3.2	Loterie a tomboly	107
4.3.3	Soutěže, ankety a jiné akce o ceny	108
4.4	Veřejné sbírky	109
4.4.1	Obecně o veřejných sbírkách	109
4.4.2	Pravidla pro konání sbírky	110
4.4.3	Vyúčtování a využití výtěžku sbírky	111
4.5	Dobročinné aukce (dražby)	112
4.6	Dědictví	114
4.6.1	Obecně o dědictví	114
4.6.2	Předpoklady dědění	114
4.6.3	Dědická nezpůsobilost a vydědění	116
4.6.4	Odpovědnost za dluhy zůstavitele	117
4.6.5	Odkaz	117
4.7	Odměňování fundraiserů	118
4.7.1	Úvod	118
4.7.2	Právní režim činnosti fundraisera	119
4.7.3	Odměňování fundraisera	120

5. Pracovněprávní vztahy a smlouvy	123
5.1 Úvod	124
5.2 Pracovní poměr	124
5.2.1 Vznik pracovního poměru	124
5.2.2 Pracovní smlouva	125
5.2.3 Doporučení k vytváření pracovních smluv	127
5.2.4 Skončení pracovního poměru	127
5.2.5 Vzor pracovní smlouvy	130
5.2.6 Vzor mzdového výměru	133
5.3 Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr	133
5.3.1 Dohoda o provedení práce	134
5.3.2 Dohoda o pracovní činnosti	136
6. Dobrovolníci a dobrovolnictví	139
6.1 Zákon o dobrovolnické službě	140
6.2 Dobrovolná výpomoc mimo režim zákona o dobrovolnické službě	141
7. Vybrané občanskoprávní smlouvy	143
7.1 Obecně o smlouvách a jejich obsahu	144
7.2 Smlouva kupní (§ 2079–2183 NOZ)	144
7.2.1 Vzor kupní smlouvy	145
7.3 Smlouva o dílo (§ 2586–2635 NOZ)	146
7.4 Smlouva darovací (§ 2055–2078 NOZ)	148
7.4.1 Vzor darovací smlouvy	149
7.5 Smlouva příkazní (§ 2430–2444 NOZ)	150
7.5.1 Vzor příkazní smlouvy	151
7.6 Smlouva o výpůjčce (§ 2193–2200 NOZ)	152
7.6.1 Vzor smlouvy o výpůjčce	153
7.7 Smlouva o zápůjčce (§ 2390–2394 NOZ)	155
7.7.1 Vzor smlouvy o zápůjčce	156

O autorovi

Foto © Lucie Maršíková

Mgr. Petr Vít

Je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Problematice neziskového sektoru se věnuje od roku 2005. Do té doby pracoval v komerční sféře v oblasti financí, účetnictví a auditu. Této činnosti se vedle svých aktivit v oboru práva věnuje doposud v pozici nezávislého konzultanta.

V současnosti poskytuje konzultační služby neziskovým organizacím a pracuje též jako právník pro Nadaci Neziskovky.cz a Asociaci veřejně prospěšných organizací ČR.

Aktivně se podílí na návrzích a připomínkách k návrhům nové legislativy v různých oblastech činnosti neziskových organizací. Publikuje a přednáší.

Předmluva

Rád bych v úvodu zdůraznil, že tato příručka je psána tak, aby byla maximálně praktická a srozumitelná pro laiky. Jsem si vědom toho, že právo je disciplína složitá a pro běžného člověka zpravidla velmi obtížně uchopitelná. Snažím se proto, jak je to jen možné, psát co nejsrozumitelněji. Daní za srozumitelnost však může být – a začasť také je – určitá (někdy značná) míra zjednodušení. Pevně doufám, že mi čtenář, zejména půjde-li o odborníka, promine.

Rovněž jsem si vědom toho, že nová právní úprava, kterou přinesl nový občanský zákoník, ještě není v praxi dostatečně ukotvena, a některé, mnohdy významné otázky, zůstávají nezodpovězeny. Tam, kde se v praxi objevuje více názorů na daný problém, na to upozorňuji.

Na svých seminářích s oblibou zdůrazňuji, že neziskový sektor je extrémně náchylný k neřízenému šíření bludů – názorů nesprávných, často až nesmyslných. Pevně doufám, že tato příručka alespoň částečně přispěje k jejich rozptýlení.

↓ Poznámka

K pojmu „nezisková organizace“: Považuji za nešťastné, je-li „nezisková organizace“ (správněji „nezisková právnická osoba“) pokládána za subjekt, jehož pojmovým znakem je absence zisku. Tento názor je nesprávný a ve svém důsledku až nebezpečný – nezisková organizace není charakterizována absencí zisku, ale tím, že dosažení zisku není hlavním smyslem její existence – tím je zpravidla služba určitému veřejnému zájmu. Dobře to vyjadřuje termín používaný v anglofonním prostředí – *non for profit organisation*. Nezisková organizace samozřejmě zisk vytvářet může, není to však jejím primárním účelem, a tento zisk, pokud je dosažen, nemá sloužit jejím zakladatelům nebo členům, nýbrž má být reinvestován zpět do její činnosti. Dalším obecně uznávaným znakem neziskové organizace, který však ve výrazu samém není vyjádřen, je její služba určitému obecnému (veřejnému) zájmu. Organizace založená čistě v soukromém zájmu určitých osob (vzájemně prospěšný spolek, dobročinná nadace), zpravidla není za neziskovou organizaci považována (byť jí striktně viděno je).

Pro účely této příručky považuji za neziskové organizace pouze subjekty soukromého práva. Neziskovou organizací tedy není příspěvková organizace. Naproti tomu

neziskovou organizací vždy je právnická osoba založená podle soukromoprávních předpisů (tedy především podle NOZ), i když je jejím zakladatelem subjekt veřejné správy (tedy například obecně prospěšná společnost založená obcí nebo krajem).

1

Použité právní normy

-
- nový občanský zákoník
 - zákon o veřejných sbírkách
 - zákon o dobrovolnické službě
-

Nejdůležitějším právním předpisem, na který budu v dalším textu neustále odkazovat, je **zákon 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník („NOZ“)**, účinný od 1. ledna 2014. NOZ je páteří soukromého práva České republiky a jednou z nejvýznamnějších právních norem, která ovlivňuje každodenní život všech jejích obyvatel. Krom jiného obsahuje právní úpravu těchto oblastí, o nichž bude dále pojednáno:

- právnických osob obecně,
- většiny právních forem neziskových organizací,
- základů smluvního práva,
- jednotlivých smluvních typů.

Další významné předpisy, na které bude dále odkazováno:

Zákon 90/2012 Sb., o obchodních korporacích („ZOK“), obsahuje právní úpravu obchodních korporací (společností a družstev), včetně sociálního družstva. Upozorňuji, že tento zákon se vztahuje pouze na sociální družstvo a ne již, jak bývá někdy mylně tvrzeno, na neziskové organizace dle NOZ.

Zákon 40/1964 Sb., („starý občanský zákoník“), upravuje mimo jiné právní postavení zájmových sdružení právnických osob. Zákon byl ke dni nabytí účinnosti NOZ zrušen, avšak stále platí pro existující zájmová sdružení právnických osob.

Zákon 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech („zákon o nadacích a nadačních fondech“), upravoval do 31. 12. 2013 právní postavení nadací a nadačních fondů – zákon byl ke dni nabytí účinnosti NOZ zrušen a právní úprava nadací a nadačních fondů přesunuta do NOZ.

Zákon 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech („zákon o o. p. s.“), upravuje právní postavení obecně prospěšných společností – tento zákon byl sice ke dni nabytí účinnosti NOZ také zrušen, stále se jím však řídí právní poměry existujících obecně prospěšných společností.

Zákon 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob („rejstříkový zákon“), upravuje veřejné rejstříky (obchodní rejstřík, nadační

rejstřík, spolkový rejstřík atd.) a řízení o zápisech a výmazech údajů v nich uvedených.

Zákon 262/2006 Sb., zákoník práce („zákoník práce“), upravuje pracovní právní vztahy, tj. vztahy vznikající zejména mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem v souvislosti s výkonem závislé práce.

Zákon 586/1992 Sb., o daních z příjmů („zákon o daních z příjmů“), upravuje zdanění příjmů (ve skutečnosti mnohdy spíše zisků) fyzických a právnických osob.

Zákon 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách („loterijní zákon“), upravuje podmínky pořádání loterií a tombol.

Zákon 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách („zákon o veřejných sbírkách“), upravuje pravidla pořádání veřejných sbírek.

Zákon 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě (zákon o dobrovolnické službě“), upravuje některé vztahy související s výkonem dobrovolné práce.

‡ **Poznámka**

Tato příručka je zpracována dle právních předpisů účinných v době jejího napsání, tedy v březnu 2015. Právní řád České republiky je ovšem všechno jiné jen ne stabilní – změny zákonů přicházejí poměrně často, v případě zákona o daních z příjmů například s železnou pravidelností každý rok. Prosím proto čtenáře, aby toto vzal laskavě v úvahu.

2

Obecně o právnických osobách (§ 118–209 NOZ)

-
- založení a vznik právnické osoby
 - daňové výhody neziskových organizací
 - použití zisku a veřejná prospěšnost
 - orgány právnických osob
 - hlavní a vedlejší činnost neziskové organizace, podnikání
-

Právnická osoba je, vedle fyzických osob, druhým ze subjektů právních vztahů – proto také někdy hovoříme o právním subjektu. Právnická osoba je právní fikcí (reálně neexistuje) a může vzniknout, změnit se nebo zaniknout pouze na základě zákona. Máme tak jednak právnické osoby, které zákon přímo zřizuje (např. Česká televize, státní fondy, popř. řada jiných veřejnoprávních subjektů), nebo ty, jejichž založení zákon umožňuje (to jsou ty, o nichž bude dále pojednáváno).

⚓ Poznámka

Soukromé právo upravuje styk soukromých (vzájemně sobě rovných) osob. Veřejné právo naproti tomu upravuje styk jednotlivce (fyzické i právnické osoby) s orgány veřejné moci. Obě tyto oblasti se navzájem prolínají, v zásadě jsou však odděleny.

Podotýkám, že ne všechny vztahy mezi jednotlivcem a orgánem veřejné moci (státem, krajem, obcí aj.) jsou veřejnoprávní povahy. Pokud např. stát nakupuje od soukromého dodavatele automobil, jde o vztah soukromoprávní, protože v tomto případě jsou si obě strany navzájem rovny, byť jednou z nich je stát.

2.1 Dělení právnických osob

Podle své povahy se právnické osoby dělí na tři základní skupiny:

- **Korporace** jsou sdružením osob (společníků, členů apod.) – hovoříme také o subjektech s osobním substrátem. Patří mezi ně všechny subjekty podle ZOK (obchodní společnosti a družstva), a dále spolky dle NOZ a zájmová sdružení právnických osob podle starého občanského zákoníku.
- **Fundace** jsou (účelovým) sdružením majetku – subjekty s majetkovým substrátem. Patří mezi ně nadace a nadační fondy podle NOZ.
- **Ústavy** se nacházejí na pomezí mezi předchozími skupinami – jsou charakterizovány jak osobní složkou (zaměstnanci), tak složkou majetkovou (vklad zakladatelů). Patří mezi ně obecně prospěšné společnosti dle zákona o o. p. s. a ústavy dle NOZ.

2.2 Založení a vznik právnické osoby

Pro zakladatelské právní jednání (zakládací listinu, stanovy aj.) se vyžaduje písemná forma. U nadace a ústavu se navíc vyžaduje forma veřejné listiny (notářského zápisu). Tam, kde není vyžadována forma veřejné listiny, se někdy vyžaduje alespoň listina s úředně ověřenými podpisy. Stejná forma je vyžadována pro změnu zakladatelského právního jednání.

PŘÍKLAD

Pro přehlednost uvádím přehled požadované formy zakladatelského právního jednání:

- nadace a ústavy: notářský zápis,
- nadační fondy: zakládací listina s úředně ověřenými podpisy,
- spolky: stanovy nebo zápis z ustavující členské schůze bez ověření podpisů.

Specifický případ představují obecně prospěšné společnosti – má-li společnost jediného zakladatele, vyžaduje změna zakladatelského právního jednání formu notářského zápisu. Pokud je však zakladatelů více, postačí listina s úředně ověřenými podpisy.

Založení a vznik právnické osoby nespádají časově v jedno – nejprve je sepsáno zakladatelské právní jednání (tím dochází k založení právnické osoby) a teprve následně (odstup může být v řádu týdnů až měsíců) dochází k zápisu do rejstříku, a tím i k jejímu vzniku.

Za právnickou osobu lze ovšem jednat (např. uzavřít kupní smlouvu) již před jejím vznikem (logicky ovšem až po založení). Kdo takto jedná – zpravidla zakladatel nebo člen orgánu dané osoby – je z daného jednání oprávněn a zavázán sám. Právnická osoba může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít; v takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku.

2.3 Název právnické osoby

Zákon stanoví následující „parametry“ názvu právnické osoby:

- nesmí být klamavý,
- musí danou osobu dostatečně odlišit od jiné právnické osoby,
- musí obsahovat označení právní formy.

Název právnické osoby je klamavý, je-li způsobilý vyvolat klamný dojem o její povaze. Typicky klamavým je použití označení jedné právní formy pro jinou (např. slova „spolek“ pro ústav či nadaci).

K dostatečnému odlišení názvu jedné právnické osoby od jiné nepostačuje odlišné označení právní formy. Název nesmí obsahovat příznačný prvek názvu jiné právnické osoby, ledaže je pro to důvod v jejich vzájemném vztahu.

Posouzení, je-li název v souladu s právní úpravou, provádějí v praxi rejstříkové soudy v řízení o zápisu názvu do veřejného rejstříku. Pokud název právnické osoby podle mínění soudu není v souladu se zákonem, bude návrh na jeho zápis do veřejného rejstříku nejspíše odmítnut. Jde-li o zápis nově vzniklé právnické osoby (tedy ne o změnu názvu osoby již existující), znamená to, že daná osoba vůbec nevznikne (a pokud ano, bude se tak muset stát pod jiným názvem).

PŘÍKLAD

Ve veřejném rejstříku existuje obchodní společnost „Konvalinka, s. r. o.“. Nelze tedy jinou osobu nazvat „Konvalinka, z. s.“, ani „Nadace Konvalinka“, neboť by šlo o zaměnitelné názvy. Výjimkou by byl případ, kdy by „Nadace Konvalinka“ byla založena zmíněnou obchodní společností „Konvalinka, s. r. o.“ – v tomto případě by zde totiž byl dán onen zvláštní vzájemný vztah právnických osob.

↓ Poznámka

Osobně se domnívám, že zaměnitelný (a tedy nepřípustný) je z hlediska zákona i název odlišný pouze označením města či země, tedy že by neměly existovat dvojice (např.) „Konvalinka, z. s.“ a „Konvalinka Praha, z. s.“, není-li mezi nimi vzájemný vztah. Totéž platí pro hypotetickou dvojici „Konvalinka, z. s.“ a „Konvalinka Česká republika, z. s.“. V praxi však soudy tyto názvy za zaměnitelné obvykle nepovažují.